

Staroveká literatúra

(3. tisícročie p. n. l. - 5. storočie n. l.)

- Začiatok literatúry sa spája s vyspelými civilizáciami.
- Medzi **najstaršie staroveké literatúry** patria:
  - o Sumerská lit. (Epos o Gilgamešovi), staroegyptská, indická.
- Najmladšou literatúrou bola **Hebrejská literatúra**
  - o **Biblia (cca 1 tisícročie p. n. l.)**, delí sa na:
    - **Starý zákon** – svätá kniha židovského náboženstva
    - **Nový zákon** – vytvorené kresťanstvom (kresťania si prevzali aj starodávne texty do svojej svätej knihy), má 27 kníh, najvýznamnejšie evanjeliá podľa: **Mareka/Marka, Matúša, Lukáša, Jána**
- **Antika** je spoločné pomenovanie pre grécky a rímsky starovek (700 p. n. l. - 5. st. n. l.).
- **Hrdina starovekej literatúry**: nie je to jednoduchý človek, ale panovník, hrdina obdarený veľkou silou, odvahou, mýtické a polomýtické postavy.
  - o Takíto hrdinovia sa nachádzajú v epických dielach (epos) alebo v antických drámach (tragédia).
  - o Do deja často zasahujú bohovia, ktorí raz pomáhajú inokedy škodia.
- **Grécka literatúra**
  - o **Báj**
    - **Báj** – klasický epický žáner, ktorý odráža primitívny pohľad človeka na svet, opisuje vznik sveta a vesmíru, vystupujú tam bohovia
      - **Mýtus – Bájoslovie, Mytológia** – antické, grécke báje
  - o **Eposy**:
    - **Epos** – Veľký epický žáner, starovek, rozsiahla dejová línia, základom je boj, musel mať záväznú kompozíciu, veršovaná podoba, hrdinovia boli silní jedinci, v príbehoch zohrávali rolu aj bohovia, výnimočný hrdinovia
    - **Homér - Ilias** - dobýjanie mesta Trója, ktoré Gréci dobyli po 10-ročnom obliehaní pomocou dreveného koňa, ktorého si Trójania sami vtiahli do mesta. Gréci mesto zrovnali so zemou, ľudia zajali alebo vyvraždili (vystupuje tu grécky hrdina Achilles).
    - **Homér - Odysea** - hrdina Odysseus putuje, nemôže sa vrátiť domov, je podrobený skúškam, ktoré mu pripravujú bohovia, nakoniec príde domov do svojho kráľovstva v Itake.
  - o **Bájkky**:
    - **Autori**: Ezop, Francúzska literatúra – La Fontaine, Ruská literatúra – I. A. Krylov, Slovenská literatúra – J. Kráľovský
    - **Bájka** – Epický žáner, krátky rozsah, veršovaná / neveršovaná podoba, hrdinovia – zvieratá s ľudskými vlastnosťami, môžu vystupovať aj rastliny a ľudia, na konci je ponaučenie, zvieratá majú ustálené vlastnosti (Líška – prefikaná, Lev – kráľ zvierat)
    - Ezop - Bájka o psovi a levovi, Bájka o levovi a myši, Bájka o vrane a krčahu s vodou, ...
  - o **Dráma**
    - **Komédie**:
      - **Komédia** – dramatický žáner, najstarší žáner (spolu s tragédiou), vznik v starovekom grécku, snaha rozosmiať

- Aristofanes – Lysistrata - je protivojnová komédia, hlavnými hrdinkami sú ženy, ktoré sa rozhodli ukončiť vojnu sexuálnym štrajkom.

- **Tragédie:**

- dramatický žáner, najstarší žáner (spolu s komédiou), vznik v starovekom grécku, rieši vznešené prostredie, jednotlivец bojuje proti nepriateľskej sile. Napriek odvahe hrdina na konci zomiera, lebo je sám proti problému
- Sofokles – Antigona - Prvýkrát bola hraná v Aténach v roku 442 pred Kr. Dielo Antigona nadväzuje na udalosti v diele Kráľ Oidipus a Oidipus na Kolóne.
- Euripides – Medea - Je založená na mýte o Iasonovi a Medei a prvýkrát bola hraná v roku 431 pred Kristom ako súčasť trilógie; dve ďalšie hry sa nezachovali.
  - Dej sa sústreďuje na činy Medey, bývalej princeznej z kráľovstva Kolchidy, a manželky Iasona; jej postavenie v gréckom svete je ohrozené, keďže ju Jason opúšťa kvôli gréckej princeznej z Korintu. Medea sa pomstí Jasonovi tým, že zavraždí jeho novú manželku, ako aj svojich dvoch synov, a potom utečie do Atén, aby začala nový život.

- Rímska literatúra

- Je mladšou, pokračovanie a rozvinutie gréckeho odkazu.
- **Epika – Eposy (je potrebné vedieť len autorov označených hrubým písmom):**
  - **Vergilius - Aeneis (= Eneida)** - je báseň napísaná medzi rokmi 29 a 19 pred Kr. Je to najznámejšia epická báseň rímskej literatúry. Je napísaná v 12 spevoch a je to vlastenecký epos oslavujúci jednak starobylosť rímskeho národa a jednak panujúceho cisára Augusta.
- **Lyrika - Poézia:**
  - Vergilius - Bucolica - pastiersky idyly (selanky - poézia, ktorá oslavuje voľný život pastierov a spätosť človeka s prírodou)
    - Vergilius napísal spolu tri básnické skladby: Bucolica (Bukoliky, piesne s pastierskou tematikou), Georgica (Georgiky, básne s roľníckou tematikou) a hrdinský epos Aineis (Enneida), ktorý sa stal národným rímskym eposom.
  - **Ovidius - Metamorfózy** - básnické spracovanie gréckych a rímskych mýtov, základom ktorých je premena
  - **Horácius - lúbostná poézia**
  - Cicero - rozvíja sa aj rečníctvo
  - Caesar - historiografia